

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: „Usoda našega naroda in učiteljstvo.“ — Rakteljeva petdesetletnica. — Po volitvah. — Zmes. — Učiteljski pravnik. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Inserati.

„Usoda našega naroda in učiteljstvo.“

„V Istri nema klerikalizma.“

Tako me je zavrnil nek odličen pristaš isterskih Slovencev in Hrvatov, ko sva premotrivala položaj in politiko isterskih Slovanov v obč. Možu sem pripoznal, da ima prav v jednom pomenu, namreč v tem, da v Istriji ne nastopa klerikalizem še z ono brezobzirnostjo kakor pri nas na Kranjskem, ali pa na Goriškem. Toda, ko sem ga pa opozoril na neke pojave, ki se porajajo dan na dan ravno na obalih tržaškega zaliva in v njenem obližju — obljubil mi je, stvar zasledovati paznega očesa. Opozoril sem ga posebno na ona dejstva, ki jih precej pogosto navaja „Edinost“ — kar se pa njej ne dozdeva, da bi bili to oznanjevalci in zaščitniki onega klerikalizma, ki postopa tako brezobzirno na Kranjskem in na Goriškem, a očitvidno narašča tudi vže na Štajerskem. Navedel sem mu najnovejše pojave v Dekanij, priporočanje „Primorskega lista“ po znanem „Cavaliehu et consortes“, delovanje „amicoveev“ in slednjič pisavo zvestega sodruga „Slovenčevega in „Gorice“ — tržaškega „Novega lista“. Zatrnil sem mu, da bode nastopil ta list — in jih že nastopa — ravno ista pota, kakor jih hodijo listi a-la „Slovenec“, „Gorica“, „Primorski list“, „Domoljub“ in „Slov. Gospodar“. Pritrnil sem mu pa, da je isterska duhovščina v večini prepojena še z onim

pravim domoljubjem, z ono sveto navdušenostjo za blagor in povzdigo zatiranega in bednega istrskega ljudstva kakor je bila, recimo, stara kranjska ali pa goriška duhovščina. Pa časi se spreminjajo in mi tudi z njimi. Naj zaveje iz tržaškega škofijstva n. pr. taka sapa, kakor piha n. pr. iz ljubljanskega ali pa goriškega in naj nastopi v Trstu n. pr. nekaj takih posvetnjakov, kakor so n. pr. v Ljubljani najnovejši deželni zastopniki kmetških občin na Kranjskem — no potem smo ravno tam, kakor so n. pr. sedaj na Goriškem. Kje se je kedaj goriškim voditeljem — recimo pred dvema letoma — dozdevalo, da bodeta na Goriškem nastali dve stranki — po istem kopitu kakor na Kranjskem! Kar imamo sedaj na Kranjskem in Goriškem, to dočakamo prej ali slej i na Primorskem — — — — —

Zgoraj smo omenili primorskega klerikalnega pobratima „Slovenca“ in „Gorice“ tržaškega „Novega lista“. Ta obskurni listič — ki najbrže je iz jasel mednarodnega klerikalizma — nastopil je posebno taktiko, s katero hoče zasejati klerikalno seme v Primorje. Ta listič in njega vodje pač predobro vedó, da v Istri klerikalizem še nima tal, dokler soglasno nastopata med narodom edina inteligentna slojeva, to je duhovščina in učiteljstvo. In sedaj je treba umetnim potom zasejati prepir med ta dva slojeva — zato pa prinaša ta list večkrat proti učiteljstvu naperjne, tendenciozne notice in — cele članke.

Rakteljeva 50letnica.

(Dalje.)

Ko je končal društveni predsednik slavnostni govor, je izročila gdč. Minka Skabrnetova v imenu „Ljubljanskega učiteljskega društva“ slavljencu krasen cvetličen šopek. Koj nato se je pa oglasil k besedi c. kr. okrajni šolski nadzornik gosp. ravnatelj Frančišek Levec ter govoril tako-le:

Slavna gospoda!

Dovolite mi, slavna gospoda, da tudi jaz, ki z nocojšnjim jubilentom že mnogo let živim v nekakem uradnem službenem razmerju, izpregovorim dve, tri kratke besede.

Najprej mu od vsega sreca čestitam kot človeku; zakaj Bog mu je podelil posebno milost, da je učakal leta, kakor se le malokateri izmed človeškega rodu more pohvaliti z njimi. In ta leta je učakal zdrav in krepak na duši in telesu.

In ker vsi, ki nas je kdaj zadela kakšna bolezen, dobro vemo, kako resničen je narodni pregovor, ki pravi: „Zdravje — najdražje blago!...“ moramo čestitati nocojšnjemu jubilantu, da ga je Bog oblagodaril s tolikim bogastvom.

Drugič mu čestitam kot očetu; zakaj odgojil je troje otrok, ki mu vsi delajo čast. Najstarejši sin, tukaj navzočni častiti gospod župnik Rudolf je čislán služabnik katoliške cerkve; drugi sin, gospod Teodor, je občepriljubljen in občespoštovan nadporočnik cesarske vojske. In ljubezniva hčerka, gospodična Minka, je vrla gospodinja, ki ima samo eno željo, to namreč, kako bi olajšala in osladila predragemu očetu življenja večerno pot.

Vprašam vas: Koliko jih je med nami, ki bi se mogli ponašati s takimi otroki? Koliko je zlasti učiteljev v naši deželi, ki bi tako, kakor nocojšnji jubilent, na svoja stara leta mogli reči o svojih otrokih: „Hvala Bogu, preskrbljeni so!“

Dobro so mi znane rodbinske in socialne razmere našega učiteljstva, in imel sem v svojem uradnem poslovanju mnogokrat priliko opazovati, kako je tega ali onega učitelja-

„Učit. Tovariš“ zavrnil je vže jedenkrat primerno nekaj pomflet tega lističa na učiteljstvo, ki je zagledal beli dan pod imenom „Učiteljski stan - resen stan“. — Številki 94. in 95. „Novega lista“ t. l. sta prinesli zopet članek, naperjen proti slovenskemu učiteljstvu pod naslovom: „Usoda našega naroda in učiteljstvo“.

Članku se kmalu spozna, kam „pes tace moli“. Deli se članek v dva dela, in prvemu delu se mora pripoznati, da je pisan še dokaj objektivno, posebno kar se tiče političnega sistema.

Tržaški domoljubi so imeli vže priliko nekoliko spoznati taktiko klerikalnih kranj. posvetnjakov. Zastopnik škofjeloških kmetijskih občin v dežel. zboru jim bodi poklican v spomin. A glavna smisel vsega članka se pak koncentruje v drugem delu spisa, kjer se dela propaganda za „Slomškarje“ in redovniške šole, a narodno napredno-učiteljstvo pa **smatra „najsposobnejšim“ za regenatstvo.**

Slušajmo, kako modruje člankar „Novega lista“: „Jedno najusodnejših šahovih potez proti naši narodni vzgoji pa je završil pangermanski zistem s tem „da je razdružil naše narodno učiteljstvo in jeden del istega nahujskal proti najboljši (!) tovarišici učiteljstva na učnem polju, duhovščini. Ta tuji vpliv, ki iz prej navedenih političnih vzrokov deluje na to, da slovensko učiteljstvo ne bode v gmotnem zadovoljno s svojim stanom, se je urinil mej naše narodno učiteljstvo in poskusil pri istem, koliko se dá pridobiti za ta političen sistem. Potem pa se mej naprednimi učitelji še hlina neka vnanjost v načelih, ki naj nosi znak absolutne svobode in samostalnosti učiteljska stanu! Na videz se glasi, kakor da ne more vse slovensko učiteljstvo delovati pod geslom najuzornejšega (?) pedagoga (!) Slomškega, marveč pa je bil potreben razkol mej učiteljstvom; resnično pa je in ostane, da je ta razkol ščuvala našemu narodu sovražna tuja sila in navdahnjila svojim duhom oni del mej učiteljstvom, ki je najdovzetnejši za moderno svetovne, učiteljske, a ne slovenskemu narodu koristne ideje, oni del, ki je po svoje **moralni kvalifikaciji** v danem slučaju najpristopniši — **renegatstvu**. Mi smo uverjeni, da bi se temu delu slovenskega učiteljstva tudi ne godilo preslabo od onega hipa naprej, ko bi se izkazalo dovzetno za velikonemške težnje mej nami, oziroma, ki bi hotelo jadrati

očeta glodala črna skrb: „Kaj bo z mojimi otroki?“ Mož se je pošteno trudil in ubijal vse svoje življenje, a ni si toliko pritrudil, da bi svoje otroke svojemu stanu primerno preskrbel. Najhujši občutek pa je gotovo za vsakega očeta, ako ne more svojih otrok odgajati v isti sferi, v kateri sam živi; ako mora leči v grob s trpkjo zavestjo, da bodo njegovi otroci še večji trpini, nego je bil on sam.

Tega bridkega občutka pa novejšnji jubilar ne bode občutil, zakaj imel je izredno srečo, da je svoje otroke odgojil cerkvi in državi v uglednejšem stanu in prijaznejših življenjskih razmerah, nego je bilo njemu samemu dano živeti. —

Tretjič čestitam novejšnjemu jubilaru kot učitelju. —

Na zakrimski bloški planoti, kjer so sneg, burja in medvedje doma, je pred petdesetimi leti kot skromen učitelj pričel svoje delovanje. A šolsko oblastvo je kmalu opazilo njegovo pridnost in uporabnost ter ga poslalo najprej na lepo Gorenjsko in kmalu nato na prijazno Dóbravo. In ko je pred štiridesetimi leti tedanji izborni šolski svetnik dr. Fr. Močnik za novoustanovljeno prvo javno mestno ljudsko šolo

„unter deutscher Flagge“. Nemška propaganda hoče tudi vidnih znakov, radi tega dobiva dokazov v onih vrstah, ki so se izneverile pravemu slovenskemu programu, ki ga je zažrtal našemu učiteljstvu nepozabni Slomšek.

In kako značilni so ti znaki! Tu velja načelo: „Proč od Rima!“ proč s farji, isto načelo, ki je tudi načelo pangermansko-židovsko protestanski propagandi, katere ost je obrujena proti katoliški duhovščini. Pa reci kdo, ako ni to za izjokati (?) se žalostno? Potem je pač jasno dovolj, zakaj se napredni učitelji tako trdovratno in s toliko samozavestjo in sovražnimi manirami postavljajo v boj proti svojim, narodu in veri zvestim tovarišem in zakaj se zgražajo v duhu, ki je tako lasten pangermanskem.

Ob takem dejstvu je tudi umevno, zakaj tej struji pripadajoči nadzorniki tako terorizujejo učitelje, ki po svoji vesti ne morejo izdati naroda tujcem. Za ta terorizem imajo pač najboljšo zaslonbo v 18.000 organizovanih nemških učiteljev. Ali se razumemo? In zakaj so baš ti napredni učitelji tako barbarško surovi nasproti „Slomškarjem“ in duhovščini? Zato, ker očitajoča slaba vest hoče za svoje utešenje brutalnosti, sicer ne molči. Z brutalnostjo se hoče pobiti k tlom, kar bi drugače bujno rastlo kot huda vest o silnem izdajstvu. Prav naravno je torej, da vestni narodni učitelji ne dosežejo z lepa ugodnega gmotnega položaja ter da je popolnoma odveč **pričakovati, da bi katera „stranka“** (aha!) mogla za učiteljstvo kaj storiti — ko pa to ovira ona roka, ki ovira vse naše narodno življenje (ste čuli!) — pangermanski zistem. Le tedaj bode bolje zanje, ako se zapodi kaj izvenrednega v deželi, v kateri žive in poučujejo — to izvanrednost naj si vsakdo sam misli.“

In to misel nam prav jasno pove člankar z naslednjim: „Nam se je svoj čas podtikalo, da želimo nazaj redovniško šolo. Tega pa zaradi mučnikov v učiteljstvu želeti ne moremo, ker bi potem morali želeti, da zgubi **svoj kruh tudi oni del učiteljstva, ki se ni izneveril slovenski zastavi.**

Kaj torej namerava pangermanski zistem z našim učiteljstvom t. j. z našo narodno vzgojo, smo v teh kratkih vrstah

ljubljsko potreboval najboljših treh učiteljev v deželi, je poleg Praprotnika in Belarja tudi našega jubilanta poklical v Ljubljano.

Tu si je s svojim taktom, s svojim ljubeznivim vedenjem in vestnim izpolnjevanjem vseh svojih dolžnosti ustvaril ugledno stališče, ki je zaželjeni smoter najboljših mož izmed kranjskega učiteljstva.

Kakor večerna zarja nebó, tako našega jubilanta na njegova stara leta obseva iskrena hvaležnost tisoč in tisoč učencev.

Stanovski tovariši čislajo v našem jubilaru prvega svojega zaupnika in zagovornika. Bela Ljubljana mu je hvaležna podelila najvišjo čast — izvolila ga je za svojega meščana!

O našem jubilaru zatorej po pravici veljajo pesnikove besede: „Zarja večerna — slava nezmerana!“ In zatorej pijem na njegovo zdravje in rečem: Bog ga živi! — (Navdušeno odobravanje in ploskanje.) (Konec prih.)

povedali: on namerava čim preje izpodgrebsti tla rodoljubnemu (?) učiteljstvu, ali je prisiliti, da se odreče svoji zastavi. Ker pa ta zistem to hoče, moramo se nehote vprašati, ali bi bil kaj takega zistem zamogel hoteti **pri redovnikih?** Pri onih učiteljih, do katerih ne bi bila pristopna, ker so jo odločno odbijali, zlobna pangermanska politika. In tu se nam skoro vriva velika misel: ali pa že ni ležalo v tem velikonemškem načrtu, da se odpravijo te ugledne redovniške šole, katerih ne bi mogel napasti pangermanski volk, kakor zamore svobodne učitelje lajike? In naša narodna vzgoja, ali bi ne bila varniša nego pa je zdaj, ko preži na naše učiteljsvo ta velika nevarnost? —

Ali hočemo polemizovati s tem člankom? Hočemo li naštetiti ona dejstva, vsled katerih so se porodili „Slomškarji“? Hočemo li podati natančnejšo sliko o onem ponemčevalnem sistemu, o onej ponemčevalni metodi, katera vlada po naših samostanskih šolah? Ne in zopet ne!

Takemu članku, ki ga je pisal človek, ki ima pravico soditi o slov. učiteljstvu in njega delovanju toliko, kakor slepec o barvah, pač ni vredno odgovarjati. Kadar bode pa mož prišel s suhimi fakti na dan, kadar bo prinesel in obelodanil štatistiko, na podlagi katere se bo pa s številkami dalo dokazati, kako sistematično potujčuje slovensko učiteljstvo slovenski narod s tem, da stremi za potujčevanje istega s tem, da se odtujaže raznim narodnim društvom, da ne podpira domačega slovstva, domačega časopisja, — no potem bomo pa govorili in sicer jasno in — odločno.

Sklepamo pa s srčno željo, da, ako vam je ljub mir in ako hočete, da ne stopimo tudi v Istri v oni položaj slovenskega razkola, kako n. pr. na Kranjskem ali pa na Goriškem, in tu bode razkol usodnega pomena za slovenski oziroma hrvaški narod — prenehajte z objavljanjem takih pamfletov. Slovensko učiteljstvo je v prvih vrstah narodnih delavcev in gorje slovenskemu narodu, ako prisilite to nesebično učiteljstvo, da se umakne s pozorišča narodnega dela, potem bo slovenski narod kmalu lahko klical: morituri vos salutant.

Pravim isterskim narodnjakom pa polagamo na sree, da zapirajo duri takim obskurnim lističem, kakor je ravno ta „Novi list“, ker struna, ako je prenapeta — poči.

Po volitvah.

III.

Pri ravnokar minulih deželnozborskih volitvah hrepenela je doseči klerikalna stranka absolutno večino v dež. zboru, dobro zavedajoča se, ako dobi večino v deželnem zboru, pride ji v roko tudi deželni odbor in deželni šolski svet. Če bi pa dobili klerikalci na ta način absolutno večino v svoje roke, imeli bi tudi vplivno moč v vseh okrajnih šolskih svetih, okrajnih cestnih zastopih itd., kajti tu bi klerikalno gospodarstvo imenovalo le take kimovce, ki bi se slepo klanjali absolutnim diktatorjem ljubljanskih klerikalcev. In ko bi se te klerikalne želje v istini izpolnile, no, potem bi nastopili kmalu ono pot, ki je tako na široko in globoko razvožena v blaženi Španski, kjer vozijo razni patri, blagoslovljeni in neblagoslovljeni, svoja težko obložena kola, v katera vpregajo revno paro, alfabetnega kmeta. Potem bi se tudi nad slovenskim učiteljstvom kmalu izpolnilo ono klerikalno grozilo, ki ga je pred dobrim letom objavila ultra-klerikalna „Koblenser Zei-

tung“, pisoča: „Der Schulmeister von Sadova wird immer gefrässiger, und es ist im höchsten Grade nothwendig, dass man ihm endlich den moralischen Brotkorb etwas höher hängt“. Narodna napredna stranka, zavedajoča se dobro, da bi bila absolutna klerikalna večina v deželnem zboru smrt in pogin slovenskega naroda, omejila se je le na to, da ohrani svoj „status quo“, kajti ona je dobro vedela, da ni v stanu prodreti v kmečkih občinah, kjer odločuje nerazsodno, vsled sistematičnega prepiranja klerikalni stranki vdano kmetsko ljudstvo.

Z ozirom na ravnokar navedena fakta se ni čuditi, da je učiteljstvo — po „svojej ogromni večini“ — kakor se je „Slovenec“ v nekem članku izrazil — stopilo v boj proti klerikalni stranki in se nagnilo v „pretežni večini“ v tabor narodno-napredne stranke.

Klerikalna stranka si je bila zbog svoje brutalne, nobenega, še tako umazanega sredstva se poslužujoče agitacije, tako gotova absolutne zmage, da se je že iz javne tajnosti dalo posneti, katere mandate so imeli takorekoč v žepu. Računali so tako-le: Šestnajst kmetskih mandatov in najmanj dva, oziroma tri mestne mandate. Toda Bonaventura in dr. Žlindra sta obračala, Bog — katerega ime se je ravno ob času volitev tolikokrat zlorabljalo — je pa obrnil. Prvi račun so jima prekrižali zavedni volilci vipavsko-idrijskega okraja. In ravno tu lahko z vso sigurnostjo trdimo, da je tu bila klerikalna domišljavost ravno s pomočjo narodno-naprednega učiteljstva poražena, torej s pomočjo one mase, „ki ima na svoji strani ali najslabše elemente med ljudstvom, ali pa nobenega“.

In ko je videla klerikalna stranka, da ji cvetje ne gre tako v plodovje, kakor si je domišljeval neomejeni diktator iz Ovijačeve palače, treba se je bilo zagnati z vso silo na mesta, držec se one stare, a vendar vedno nove prislovice: Namen posvečuje sredstva.

Kakor si je svoje dni dr. Šusteršič izkopal sam svoj politični grob z znano afero žlindre, istotako se je oropala klerikalna stranka, na naše dobro, toda nerazsodno ljudstvo najhujše delujočega orožja „vera je v nevarnosti“, ko se je zvezala s socialno demokracijo v Idriji — ki je prehodnica anarhizma in kateri je vera „postranska stvar“, katera sploh ne pripoznava nikake verske dogme, torej je v tej zadevi popolnoma indefirentna. In stranka, katera zataji svoje najsvetejše načelo, katera izpodkoplje takorekoč lastnoročno svoj temelj, taka stranka nima več pravice do obstoja. Na podlagi tega bomo tudi brezobzirno pobijali vsako kričanje in hlinjenje klerikalne stranke, kadar pride pred ljudstvo, bodisi v obliki škofovega pastirskega pisma, bodisi v obliki članka, priobčenega v „Domoljubu“, da je „vera v nevarnosti“.

Vero je vrgla klerikalna stranka med „staro šaro“.

Zmes.

XXXIII.

Moj prijatelj dr. Lampek je pred kratkim nekaj »Zmesi« postavil v »Slovenca« v »kotiček za liberalce«. Prevelika čast g. doktorček! V uvodnih člankih in noticah sicer trdi vselej »Slovenec«, da ne znamo misliti, zdaj nam pa vsaj nekaj pameti že priznava. No, sčasoma še uteg-

nemo biti preveč pametni, ka-li? Smejati se mu moremo, kako milo prosi, da bi naznanili imena spletkarjev. Ne boš Evgenček kaše pihal. Vsaka reč ima svoj čas.

Ker »Slovenčevi« gospodi prostora primanjkuje, začeli so v klerikalnem tovarišu »Slov. Učitelju« spuščati serijo skrpučanih člankov »Po volitvah«. Kvintesenca prvega članka je, da smo postali smešni, da citiramo »Slovenski Narod«, da smo bili pri lanskih državnozbornih in letošnjih deželnozbornih volitvah na Kranjskem poraženi, da je Luka Jelenc v svoji naivnosti nosil svojo kožo na semenj, da . . . , ne, dosti! Samo nekaj stavkov, o katerih bomo še govorili. »Resnih kandidatov učiteljev liberalci niso postavili in s tem očitno pokazali, da jih ne upoštevajo, to pa po skušnjah, ki so jih imeli ob prejšnjih volitvah, ko so spoznali, da je vpliv liberalnih učiteljev minimalen«. »Volitve so minile, a med poslanci ni nobenega liberalnega učitelja, pač pa so poslali kmetje v zbornico predsednika „Slomškove zveze“, učitelja Jakliča«. »Z njegovo izvolitvijo se je „Slomškova zveza“ okrepila«. Te citate prepuščamo nekaterim gospodom pri vodstvu narodno-napredne stranke v prevdarek. Nam na to ni treba odgovarjati, ker niso učitelji zakrivili, da ni bil nobeden napreden učitelj izvoljen poslancem.

Zadnji članek dr. H. Tume v »Tovarišu« je klerikalce nemilo dirnul, zlasti so goriški klerikalci razkačeni, ker je nekaj učiteljev tako predrznih, da javno nastopajo za narodno-napredno stranko. Kakor se sliši, pripravlja se škofija ali njeni zastopniki, da bi se učiteljstvu zamašila usta in bi se ne smeli vtikati v volitve. Tovariši! Ako dobite morda kako okrožnico, v koš ž njo! V tolminskem okraju pa je sveta dolžnost učiteljstva, da napno vse moči in pripomorejo učiteljskemu kandidatu Andreju Vrtovcu do zmage!

Čudni ljudje, ti klerikalci, njihova glasila in njih mazači! Danes vabijo z milim glasom v svoj tabor napredno učiteljstvo, jutri pa vzamejo v roko največji in najokornejši lopar in udrihajo po nas, da jim odskakujejo dolge halje, slično tulečim dervišem. Pero pomočijo v najbolj smrdečo gnojnico svojega topega duha, odpro vse vire surove podivjanosti ter napišejo v »Domoljubu« o naprednemu učitelju kandidatu Šetini tako-le neslanost:

»Paberki iz volinega boja v Belikrajini. Toliko »špasa« menda nobeden kandidat ni napravil volilcem, kot naš nebelokranjski Ščetina! Evo Vam, cenjeni bravci »Domoljuba« le par takih špasov v zabavo! — Naš neizogibni Ščetina je namreč na vsak način hotel postati poslanec. Zato je posebno porabil šolske počitnice in švigal po Belikrajini od severa do juga, od vzhoda do zahoda. Na shodih, katere je prirejal, je obljuboval vse, kar mu je prišlo na misel. V Gradacu je n. pr. govoril o ščetinastih prešičih, katere bodo kmetje, ako postane on poslanec, strašno drago prodajali. In ker mu je Gradac res dal večino, zato se bo tam baje zidala tovarna za — krtače! Pri volitvi se je pa ravno v Gradacu pripetilo nekaj za Ščetino posebno imetnega. Neki volivec je namreč oddal mesto glasovnice, čujte in strmite, — »certifikat« od kupljenih prašičev. Ko so glasove šteli, so našli med drugimi tudi ta certifikat — ki pa ni bil veljaven — čeprav se je glasil na prašiče. Oh, to je bilo smeha! V Starem trgu je ljudem baje pravil, da bo že on kot poslanec poskrbel, da bodo smeli iti lahko brez »posa« na Nemško. V Sodinjavasi je ljudem obljuboval tovarno za — »talarje«. No, Sodinčani lahko iz sklede pojedjo vsako

jed, ker le gospoda je navadno iz talarjev. Ščetinatov »ksel« ob volitvah — večni študent Miko — je bil v Črešnjevcu od svojega študiranja »frajšprehan«, zato je zdaj prost od onih sitnih rigorov, ali kakor že gospoda pravi onim skušnjam na Dunaju. Savinjski trgovec Bohte je prav »muhte« zaslužil 120 kron, ker je Ščetini odstopil svoj mandat. V Metliški fari sta Ščetino volila le ona dva po sili liberalca, ki sta v najbližji žlahti z Ganglovo posojilnico. Metličani že vedo, kaj to pomeni! Za Ščetino se je trudil posebno znani učitelj Mešigenes. Ta je v družbi krupskega Raucha brusil pete po podzemeljski fari — da je bilo joj! Na Vinici in Adlešičih so se pekli janjci za Ščetinatove volivce — a jedli so jih brez — kruha. To je bilo muh na daleč okoli! Plakatov je bilo po hišah na stotine, a vsi njegovi plakati — mu niso mogli pomagati — res, res:

Ti nehvaležna Belakrajina,
Zakaj ne maraš za Franca Ščetino,
Zakaj je on kupil toliko vina?
O ti nehvaležna Belakrajina! Brrr!

Kaj tako surovega more napisati le popolno pijan klerikalec, ki že vidi hudiča. Rešetar.

Učiteljski pravnik.

Priobčuje „Pedagogiško društvo“ v Krškem.

(Konec.)

Dodatek.*)

Odloki naučnega ministerstva.

1.) Domačo učiteljsko konferenco vodi, ako je nadučitelj zadržan, v službi najstarejši učitelj za slučaj, da ni nadučitelj nobenega določil. Ministerstvo je dne 23. januarja 1892 št. 19204 določilo, da je v tej zadevi šteti definitivna leta.

2.) Funkcijska doklada onih učiteljev, ki nadomestujejo okr. šolske nadzornike. Naučno ministerstvo je izdalo odlok z dne 20. junija meseca 1898. l., št. 15786, s kojim je razsodilo, da se mora nekemu učitelju, nadomestujočemu nadučitelja-voditelja, ki je bil kot okrajni šolski nadzornik na dopustu, ostali znesek, ki mu še manjka do cele funkcijske doklade na dopustu se nahajajočega nadučitelja plačati iz državnega zaklada. Dotičnemu učitelju je namreč plačeval deželni šolski svet iz deželnega šolskega normalnega zaklada le 60% one funkcijske doklade.

Razsodbe upravnega sodišča.

1.) Istrski deželni odbor je zadnji čas večkrat odklonil prezentacijo za razpisana učiteljska mesta v ljudskih šolah, vsled česar je dež. šolski svet navadno razpisal nov natečaj. Tako se je zgodilo tudi z mestom vodje na ljudski šoli v Opatiji. Opatijska občina je spravila stvar pred upravno sodišče, katero je izdalo razsodbo, vsled katere bo mogel dež. šolski svet imenovati za učiteljska mesta enega izmed tistih

*) Ko je bil že velik del tega spisa dovršen, nam je došla v roke za spoznavanje avstrijskega šolstva na podlagi zakonov preimenitna knjiga: Dr. Rich. Rampe — Das österreichische Volksschulwesen. Cena 7 K 50 h. Zaloga Manzeve knjigarne na Dunaji. Ta knjiga je poseben natis iz znane Mayrheferjeve priročne knjige za politično upravo in razlaga avstrijsko ljudsko šolstvo z ozirom na šolske zakone vseh avstrijskih dežel in z ozirom na državne šolske postave, ministerske ukaze, naredbe in odloke ter glede na nebroj razsodb upravnega sodišča. Iz te zbirke ministerskih odlokov in razsodb omenjenega sodišča bi lahko navedli jih tudi mi na stotine. A ker nam prostora nedostaja in ker niso vsi važni za slovensko šolstvo, navedli smo v tem dodatku samo nekoliko takih, katerih že prej nismo omenjali.

nemo biti preveč pametni, ka-li? Smejati se mu moremo, kako milo prosi, da bi naznanili imena spletkarjev. Ne boš Evgenček kaše pihal. Vsaka reč ima svoj čas.

Ker »Slovenčevi« gospodi prostora primanjkuje, začeli so v klerikalnem tovarišu »Slov. Učitelju« spuščati serijo skrpučanih člankov »Po volitvah«. Kvintesenca prvega članka je, da smo postali smešni, da citiramo »Slovenski Narod«, da smo bili pri lanskih državnozbornih in letošnjih deželnozbornih volitvah na Kranjskem poraženi, da je Luka Jelenc v svoji naivnosti nosil svojo kožo na semenj, da . . . , ne, dosti! Samo nekaj stavkov, o katerih bomo še govorili. »Resnih kandidatov učiteljev liberalci niso postavili in s tem očitno pokazali, da jih ne upoštevajo, to pa po skušnjah, ki so jih imeli ob prejšnjih volitvah, ko so spoznali, da je vpliv liberalnih učiteljev minimalen«. »Volitve so minile, a med poslanci ni nobenega liberalnega učitelja, pač pa so poslali kmetje v zbornico predsednika „Slomškove zveze“, učitelja Jakliča«. »Z njegovo izvolitvijo se je „Slomškova zveza“ okrepila«. Te citate prepuščamo nekaterim gospodom pri vodstvu narodno-napredne stranke v prevdarek. Nam na to ni treba odgovarjati, ker niso učitelji zakrivili, da ni bil nobeden napreden učitelj izvoljen poslancem.

Zadnji članek dr. H. Tume v »Tovarišu« je klerikalce nemilo dirnul, zlasti so goriški klerikalci razkačeni, ker je nekaj učiteljev tako predrznih, da javno nastopajo za narodno-napredno stranko. Kakor se sliši, pripravlja se škofija ali njeni zastopniki, da bi se učiteljstvu zamašila usta in bi se ne smeli vtikati v volitve. Tovariši! Ako dobite morda kako okrožnico, v koš ž njo! V tolminskem okraju pa je sveta dolžnost učiteljstva, da napno vse moči in pripomorejo učiteljskemu kandidatu Andreju Vrtovcu do zmage!

Čudni ljudje, ti klerikalci, njihova glasila in njih mazači! Danes vabijo z milim glasom v svoj tabor napredno učiteljstvo, jutri pa vzamejo v roko največji in najokornejši lopar in udrihajo po nas, da jim odskakujejo dolge halje, slično tulečim dervišem. Pero pomočijo v najbolj smrdečo gnojnico svojega topega duha, odpro vse vire surove podivjanosti ter napišejo v »Domoljubu« o naprednemu učitelju kandidatu Šetini tako-le neslanost:

»Paberki iz volinega boja v Belikrajini. Toliko »špasa« menda nobeden kandidat ni napravil volilcem, kot naš nebelokranjski Ščetina! Evo Vam, cenjeni bravci »Domoljuba« le par takih špasov v zabavo! — Naš neizogibni Ščetina je namreč na vsak način hotel postati poslanec. Zato je posebno porabil šolske počitnice in švigal po Belikrajini od severa do juga, od vzhoda do zahoda. Na shodih, katere je prirejal, je obljuboval vse, kar mu je prišlo na misel. V Gradacu je n. pr. govoril o ščetinastih prešičih, katere bodo kmetje, ako postane on poslanec, strašno drago prodajali. In ker mu je Gradac res dal večino, zato se bo tam baje zidala tovarna za — krtače! Pri volitvi se je pa ravno v Gradacu pripetilo nekaj za Ščetino posebno imetnega. Neki volivec je namreč oddal mesto glasovnice, čujte in strmite, — »certifikat« od kupljenih prašičev. Ko so glasove šteli, so našli med drugimi tudi ta certifikat — ki pa ni bil veljaven — čeprav se je glasil na prašiče. Oh, to je bilo smeha! V Starem trgu je ljudem baje pravil, da bo že on kot poslanec poskrbel, da bodo smeli iti lahko brez »posa« na Nemško. V Sodinjavasi je ljudem obljuboval tovarno za — »talarje«. No, Sodinčani lahko iz sklede pojedjo vsako

jed, ker le gospoda je navadno iz talarjev. Ščetinatov »ksel« ob volitvah — večni študent Miko — je bil v Črešnjevcu od svojega študiranja »frajšprehan«, zato je zdaj prost od onih sitnih rigorov, ali kakor že gospoda pravi onim skušnjam na Dunaju. Savinjski trgovec Bohte je prav »muhte« zaslužil 120 kron, ker je Ščetini odstopil svoj mandat. V Metliški fari sta Ščetino volila le ona dva po sili liberalca, ki sta v najbližji žlahti z Ganglovo posojilnico. Metličani že vedo, kaj to pomeni! Za Ščetino se je trudil posebno znani učitelj Mešigenes. Ta je v družbi krupskega Raucha brusil pete po podzemeljski fari — da je bilo joj! Na Vinici in Adlešičih so se pekli janjci za Ščetinatove volivce — a jedli so jih brez — kruha. To je bilo muh na daleč okoli! Plakatov je bilo po hišah na stotine, a vsi njegovi plakati — mu niso mogli pomagati — res, res:

Ti nehvaležna Belakrajina,
Zakaj ne maraš za Franca Ščetino,
Zakaj je on kupil toliko vina?
O ti nehvaležna Belakrajina! Brrr!

Kaj tako surovega more napisati le popolno pijan klerikalec, ki že vidi hudiča. Rešetar.

Učiteljski pravnik.

Priobčuje „Pedagogiško društvo“ v Krškem.

(Konec.)

Dodatek.*)

Odloki naučnega ministerstva.

1.) Domačo učiteljsko konferenco vodi, ako je nadučitelj zadržan, v službi najstarejši učitelj za slučaj, da ni nadučitelj nobenega določil. Ministerstvo je dne 23. januarja 1892 št. 19204 določilo, da je v tej zadevi šteti definitivna leta.

2.) Funkcijska doklada onih učiteljev, ki nadomestujejo okr. šolske nadzornike. Naučno ministerstvo je izdalo odlok z dne 20. junija meseca 1898. l., št. 15786, s kojim je razsodilo, da se mora nekemu učitelju, nadomestujočemu nadučitelja-voditelja, ki je bil kot okrajni šolski nadzornik na dopustu, ostali znesek, ki mu še manjka do cele funkcijske doklade na dopustu se nahajajočega nadučitelja plačati iz državnega zaklada. Dotičnemu učitelju je namreč plačeval deželni šolski svet iz deželnega šolskega normalnega zaklada le 60% one funkcijske doklade.

Razsodbe upravnega sodišča.

1.) Istrski deželni odbor je zadnji čas večkrat odklonil prezentacijo za razpisana učiteljska mesta v ljudskih šolah, vsled česar je dež. šolski svet navadno razpisal nov natečaj. Tako se je zgodilo tudi z mestom vodje na ljudski šoli v Opatiji. Opatijska občina je spravila stvar pred upravno sodišče, katero je izdalo razsodbo, vsled katere bo mogel dež. šolski svet imenovati za učiteljska mesta enega izmed tistih

*) Ko je bil že velik del tega spisa dovršen, nam je došla v roke za spoznavanje avstrijskega šolstva na podlagi zakonov preimenitna knjiga: Dr. Rich. Rampe — Das österreichische Volksschulwesen. Cena 7 K 50 h. Zaloga Manzeve knjigarne na Dunaji. Ta knjiga je poseben natis iz znane Mayrheferjeve priročne knjige za politično upravo in razlaga avstrijsko ljudsko šolstvo z ozirom na šolske zakone vseh avstrijskih dežel in z ozirom na državne šolske postave, ministerske ukaze, naredbe in odloke ter glede na nebroj razsodb upravnega sodišča. Iz te zbirke ministerskih odlokov in razsodb omenjenega sodišča bi lahko navedli jih tudi mi na stotine. A ker nam prostora nedostaja in ker niso vsi važni za slovensko šolstvo, navedli smo v tem dodatku samo nekoliko takih, katerih že prej nismo omenjali.

kompetentov, katere je nasvetovala občina, tudi če deželni odbor ni stavil svojega predloga.

2.) To sodišče je 8. julija 1897 št. 3849 razsodilo, da smejo šolske gosposke službenim potom predstaviti stalnega učitelja meščanske šole na ljudsko šolo, ako ni na svojih dohodkih s tem prikrajšan. Ako je dotični na novi šoli celo nekoliko časa začasen, in to zoper zakon, ako se mu je le zajamčilo, da s tem začasnim nastavljenjem ni izgubil pravice, katere si je bil pridobil kot definitiven učitelj, in ako se ga namerava zopet stalno postaviti. Razlogi so pač ti, da je meščanska šola tudi ljudska šola, in da se učitelja pri službenem premeščanju na dohodkih in na zakonito pridobljenih materijelnih pravicah v nobenem oziru ne prikrajša.

3.) V nekem slučaju (gledé Opave) je upravno sodišče razsodilo, da je osemrazredna dekliška šola učilnica višje kategorije nego sedemrazredna deška šola; zato je postal ud krajnega šolskega sveta voditelj prvo mesto voditelja slednje šole.

V zadevi meščanskih šol.

1.) Pri upravnem sodišču so bile že večkrat razprave o meščanskih šolah. Provročile so jih največ češke občine, katere so se pritoževale, da ne bi prispevale k plačevanju za nemške meščanske šole. Te pritožbe so imele nekoliko vspeha, ker se je povdarjalo, da meščanske šole v nekem oziru niso obvezne šole (Pflichtsschulen), namreč glede ustanovljenja.

Na Češkem in na Kranjskem so namreč okraji dolžni po zakonu, da se ustanovi in vzdržuje vsaj ena meščanska šola v vsakem okraju. Za eno meščansko šolo v šolskem okraju so občine dolžne prispevati, za več pa ne. Torej so meščanske šole, dasi spadajo v kategorijo javnih ljudskih šol, le relativno obligatne ali potrebne šole z ozirom na njih ustanovljenje. Tako je na podlagi zakonov upravno sodišče že večkrat odločilo, n. pr. 19. januarja 1898., 7. oktobra 1899. Gledé obiskovanja od strani za šolo godnih otrok je pa meščanska šola obligatna; t. j. učence, kateri še niso iz šole izpuščeni, se lahko sili, da hodijo še v meščansko šolo do 14 leta (na Kranjskem na kmetih le do 12. leta), ako so sposobni za to učilnico. Zakoni sicer o tem molče, ministrstvo je pa večkrat v tem smislu odločilo, ne da bi bilo prišlo do pritožbe ali razsodbe pri upravnem sodišču.

2.) Dne 13. septembra 1899, št. 7381, je razsodilo upravno sodišče, da spada meščanska šola v Krškem v kategorijo javnih ljudskih šol, da je vsled tega podložna ondotnemu krajnemu šolskemu svetu, v katerem je ravnatelj te šole pravi ud, dočim ima v tem zastopu nadučitelj le posvetovalen glas v zadevah svoje ljudske šole.

Dopisi.

Kranjsko.

Izpod—ških planin. Evo me g. urednik! Mraz je mraz, burja piha, da je veselje! In v našem idiličnem kraju je tudi prav vražje mraz! Pa to me ne moti čisto nič. Pri gorki peči sedim ter gledam v svet, kako se burja igra z rumenimi lističi, tam po prašni, osušeni cesti. Toda v tem svetu pa ne opazujem le onih orumenelih lističev, ki jih burja vrti v svojem plesu, gledam tudi one orumenele lističe, ki jih vrti slovenska politika v svojih plesnih dvorinah — v političnih listih. G. urednik! Ne mika me loviti in preiskavati vseh onih orumenelih listov, ki jih opazam v slovenskih plesnih dvo-

ranah, v dnevnikih; vlovil sem le jeden tak listič, ki je priletel pred kratkim iz „učiteljskih krogov“ v plesno dvorano „Slovenskega Naroda“ pod imenom „Socijalni demokrati — kje ste?“ — Pisec omenjega članka je imel iz svojega stališča čisto prav, ko je pogladil proti dlaki nekoliko one „socijalne demokrate v Idriji“, ki so se „zvezali“ z kat. (?) narodno stranko ter strmoglavili poslanca „narodno-napredne stranke“, zakaj pisec je sodil in mogoče še sodi do tega trenutka „idrijske socijalne demokrate“ z one višine, s katere ogleduje recimo nemške, francoske, ali pa angleške socije. Pa mož se krvavo moti! Katoliško-narodna stranka vsak dan vpije, kadar se ji kaj omenja končane volitve, da ima na svoji strani razsodno (!?), dobro (!), politično zrelo (!?) in zavedno (!) ljudstvo; a če pogledamo to dobro, katoliško (!) maso nekoliko bližje, vidimo, da tvarja to maso ono branja in pisanja nezmožno ljudstvo, ki se boji edino le pekla in župnišča, a se tolaži edino le z nebesi; k tej masi se morajo vračunavati še oni koristolovci, ki živé „ob polnih skledah“ na račun te razsodne (!?) mase.

Isto sliko opazamo pri onih slovenskih socijalnih demokratih, ki soglašajo s kompromisom črno-rudečih socijev in katerim je pisec iz „učiteljskih krogov“ posvetil oni članek in ki se slepo uklanja onim voditeljem, ki živé tudi pri „polnih skledah“ na račun „flik“, ki jih trgajo ti isti voditelji od oblačila onih istih zapeljanih mas, ki čujejo na ime socijalnih demokratov. Te mase so istotako zaslepljene kakor katoliški zavedni (!?) volivci, razloček je pa edino le ta, da se prva masa tolaži z nado, da jim pridobe njih vodje udobno eksistenco, polno uživanja in veselja, a druga masa se pa tolaži „z večnim življenjem“. Kar je pa istinitih socijalnih demokratov, ki poznajo pravi, vzvišeni program socijalne demokracije in ki ne prisegajo slepo na one gostobesedne fraze imenovanih voditeljev ob zeleni Adriji, ti pa obsojajo in so obsojali to nenaravno zvezo teh dveh tako karakteristično nasprotujočih se elementov. Idrijska socijalna demokracija, ki je sklenila ono čudno spojitve, se nikakor ne da jednačiti z izobraženo socijalno demokracijo, katera tvori drugonarodno socijalno demokracijo. In pribiti je treba fakt v dokaz naše trditvi, da izobraženi udje idrijske soc. demokracije niso glasovali za kompromisnega kandidata, temveč oni so se volitve vzdržali in to dejstvo svedoči, da je bil oni pisec članka „Socijalni demokrati — kje ste?“ naslovil svoj članek na napačni naslov . . .

G. urednik! Te vrstice sem napisal na adresu tovariša K. N. v najboljši volji, z nadejo, da je treba vsako reč dobro „pregruntati“, predno se „spusti v svet“. Ob jednom mu pa obljubim, da mu v prihodnje oni članek v „Rudečem Praporu“ razsvetlim z bengalično lučjo in sicer v pravi rudeči barvi. G. urednik! povem Vam pa že naprej, da se ne strahim nikake polemike, samo, če dobim v Vašem listu malo prostora. *) In v tej radovednosti Vas pozdravlja Vaš stari

Radovednež.

Štajersko.

Od Drave. (Dvajsetletna spomenica skušnje zrelosti.) Prelepa je navada, ako bivši tovariši po preteku daljšega časa zopet skupaj pridejo, da se vidijo, pozdravijo in v lepi stari kolegijalnosti, brez ozira na razna prepričanja, nekaj uric neprisiljeno v lepem sporazumljenji veseli preživijo. Tako so obhajali 3. in 4. vinotoka t. l. maturanti iz leta 1881 c. kr. mariborskega učilišča v Mariboru slovesno 20letno spomenico skušnje zrelosti.

*) Le pišite; bomo dragevolje sprejeli.